

Mladi za napredek Maribora 2013
30. srečanje

HAIKU IN HAIGE

Raziskovalno področje: KNJIŽEVNOST

Raziskovalna naloga

0e q | kÖ0e 0zS 0SÈV 0R0zS 0SÈR0E 0R0zS 0U0Ü

T ^} q | kR0E 0z 0Ü0

0e | aU0e 0U0E 0zS 0P0zT 0E 0U0Ü

Maribor, februar 2013

KAZALO

1. POVZETEK	3
2. UVOD	4
3. KAJ JE HAIKU?	4
4. ZGODOVINSKI OKVIR PESNIŠKE OBLIKE HAIKU	6
5. RAZISKOVALNI DEL	8
5.2. METODOLOGIJA DELA	8
5.3. ANALIZA DOPOLNJENIH HAIKUJEV	8
5.4. PRVI HAIKU	8
5.4.1 DRUGI HAIKU	8
5.4.2 TRETJI HAIKU	9
5.4.3 ČETRTEI HAIKU	9
5.4.4 PETI HAIKU	11
6. KAJ JE HAIGE OZIROMA HAIGA?	13
6.1. NAŠ HAIGE	15
7. SKLEP	16
8. VIRI IN LITERATURA:	17
9. PRILOGA	18

1. POVZETEK

Haiku je zelo razširjena pesniška oblika, ki ima sedemnajst zlogov. Ima tri verze, prvi in tretji jih imata po pet, drugi pa sedem. Lahko opisuje trenutek iz narave, riše občutja in se igra z besedami. Tudi same smo želele videti lepoto sveta in jo ujeti v haiku, jo prikazati tako, kot jo vidimo in čutimo. Pokukale smo v zgodovino, v daljni svet Japonske. S sošolci smo svoj haiku poskusili izraziti v pesniški obliki japonskega pesnika Matsua Bašoja (1644-1694) in postati učenci njegove šole lirike. Nastale so zanimive trivrstičnice, ki odsevajo naša razmišljanja. Nekatere haikuje smo tudi ilustrirali. Tako je nastal haige ali tudi haiga.

2. UVOD

Če v googlov iskalnik vpišemo izraz »haiku«, dobimo približno 32 000 000 zadetkov (iskanje 12. 2. 2013). Sklepamo torej lahko, da je ta japonska pesniška oblika zelo razširjena in priljubljena. Boris A. Novak v Oblikah oblakov pravi, da se je haiku dandanašnji razširil po celem svetu, tako da je poleg soneta najbrž najbolj priljubljena pesniška oblika (Boris A. Novak, Oblike oblakov, str. 45).

Tudi sami smo se hoteli preizkusiti v pisanju trivrstičnic, sestavljenih iz sedemnajstih zlogov (prvi in tretji verz jih imata tri, drugi pa sedem). Želeli smo videti lepoto sveta in jo ujeti v haiku, jo prikazati tako, kot jo vidimo in čutimo. Poskusili smo jo izraziti v pesniški obliki japonskega pesnika Matsua Bašoja (1644-1694) in postati učenci njegove šole lirike.

Ker se ob haikuju pogosto pojavlja tudi slika, skica ali fotografija, bomo raziskale tudi to zvrst, imenovano haige ali tudi haiga.

3. KAJ JE HAIKU?

Wikipedia definira haiku tako:

Haiku (japonsko 俳句) je trivrstična japonska pesniška oblika, ki obsega sedemnajst zlogov. Prvi in tretji verz imata po pet zlogov, drugi sedem.

Haiku skrajno zgoščeno prikazuje trenutek iz narave, ki se povezuje z dogajanjem v človekovi notranjosti. Prvi verz idealnega haikuja ponazarja osnovno podobo, ozračje, naznačitev čustva oziroma misli; ta podoba se včasih logično, včasih presenetljivo dopolni z zadnjim verzom, v osrednjem verzu pa je izraženo tisto, kar sproži, privede do take dopolnitve.

Haiku je tematsko svoboden, zelo pogosto pa vsebuje besedo, ki se navezuje na določen letni čas. Taka beseda lahko označuje rastlino ali žival, naravni pojav, človeško dejavnost ali slovesnost. Cvetovi češnje nakazujejo pomlad, lilije poletje, krizanteme jesen in repa zimo. (<http://sl.wikipedia.org/wiki/Haiku>, 4.1.2013)

Gregor Geršak pojasnjuje haiku takole:

V osnovi haiku NI trivrstičnica, ampak je napisan z japonskimi znaki v eni sami vertikalni vrstici.

Obseg haikuja je 17 zlogov oziroma japonskih "on", ki so v resnici zvoki. V slovenščini je zlog veliko bližji "on"-u, kot v npr. angleščini, zato lahko v slovenščini dejansko govorimo o 17 zlogih.

Znana delitev 5-7-5 v osnovi pomeni delitev na misli ali "dejanja" haikuja. Med prvo in drugo ali pogosteje med drugo in tretjo pride jasen presledek (v slovenščini npr. pika, vprašaj ali klicaj, v japonščini pa imajo "kireji", besede, ki zaključujejo misli npr. "ya").

Pri prevodih v evropske jezike so misli ločili na vrstice. Od tod torej izhaja, da je haiku trivrstičnica. To pomeni, da načeloma ni dovolj, da imamo tri vrstice, ampak moramo imeti najmanj dve ločeni povedi, vsaka vrstica pa mora izraziti neko svojo misel.

Vsebinsko pavza v haikuju (po prvi ali po drugi vrstici) pomeni preobrat. V prvem delu nekaj opazim (pogosto v naravi). V drugem delu iz tega potegnem nek (presenetljiv) sklep.

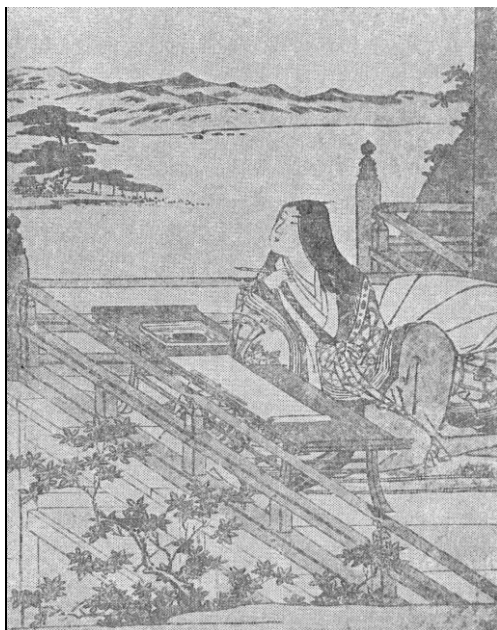
(http://www.pesem.si/a/objava/prikaz/40081/o_haiku_poeziji#.URqvGGfhf1E, 4.1.2013).

Marjan Pungartnik v spremni besedi pesniške zbirke Po rži diši sester Senica pravi, da je haiku pesniški žanr, kar pomeni, da ne gre le za obliko, t.j. trivrstičnico z razporeditvijo zlogov 5-7-5, temveč za pesniško zvrst, ki se naslanja na duhovno tradicijo taoizma glede pojmovanja trenutka, ki naj bi ga haiku izražal (Antonija Senica, Majda Senica Vujanovič: Po rži diši, Grafiti studio, Maribor, 2003, str. 81).

Poskušale bomo razumeti zgornje razlage, kaj haiku je in ga približati svojim sošolcem.

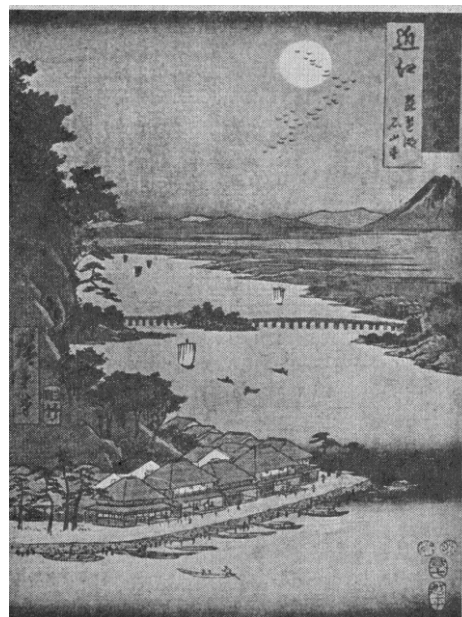
4. ZGODOVINSKI OKVIR PESNIŠKE OBLIKE HAIKU

Med 17. in 19. stoletjem je na Japonskem dosegla najvišji vzpon nova pesniška oblika, haiku. Poezijo haiku so v obdobju Tokugawa pisali samo najboljši avtorji. Izredno jedrnat in skrivnostni, mistično nejasni nauki so vplivali na pisanje številnih avtorjev, predvsem v slabem smislu. Dr. Karl Florenz pravi, da zato ne moremo dojeti prave vrednosti. Na srečo so se tega nekateri avtorji zavedali, zavedali so se tudi, da bi bralci videli zgolj mistično igračkanje in namensko sprenevedanje. Vplivale so na umetnost in literaturo, medtem ko v vsakdanjem življenju niso bile deležnega posebnega odziva. Iz oblike tanka in delno iz oblike haiku se je razvila humoristična pesem haika no hokku, umetniško pa so bili zgodnji poskusi te oblike manjvredni, razen redkih izjem. Tako je haiku naprej predstavljala hudomušno pesem, polno domislic in besednih iger. Izredno je razširjen v svojem času, saj so haiku pisali vsi, ki so mislili, da lahko svoje šaljive in domiselne misli izrazijo v sedemnajstih zlogih. Matuso Bašo (1644 – 1694) dvigne haiku na raven resnične besedne umetnine (Mart Ogen, Mala antologija japonske lirike, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975, str. 105-140).



Slika 1: Tori Kijonaga (1752-1815),

Pisateljica Murasaki Šikibu



Slika 2: Ando Hirošige (1797-1858)

Polna luna nad jezerom Biwa

Pri nas se je haiku razširil pred štiridesetimi leti in je danes eno od najpopularnejših pesniških početij. Zasluge za to ima njegova navidezna nezahtevnost, saj se ni potrebno več držati

nobenega pravila, niti zlogovnega ne in niti tematskega (Marjan Pungartnik, Antonija Senica, Majda Senica Vujanovič: Po rži diši, Grafiti studio, Maribor, 2003, str. 82).

5. RAZISKOVALNI DEL

5.2.METODOLOGIJA DELA

Učence zadnje triade smo prosile, da dopolnijo haikuje iz delovnega zvezka za izbirni predmet literarni klub za 7., 8. in 9. razred Oblike oblakov avtorja Borisa A. Novaka (priloga 1). Pri prvih dveh je bilo potrebno dopolniti samo drugo oz. prvo besedo prvega verza, pri tretjem zadnje v vsakem verzu, četrti pa je imel določeno samo prvo besedo, in sicer »megleno«.

Sošolce smo prosili, naj tudi sami napišejo svoj haiku, ki ga lahko posvetijo enemu od letnih časov.

5.3.ANALIZA DOPOLNJENIH HAIKUJEV

14 čencev je dopolnilo haikuje.

5.4.PRVI HAIKU

Pri prvem haikuju je bilo potrebno dopolniti tri zloge na koncu prvega verza. Ker smo sodelujočim pojasnile, koliko zlogov naj bi imel posamezni verz, smo predvidevale, da bodo razmišljali podobno in se bodo dopolnjene besede ponavljale.

Poglej _____
ta mali leteči kres
poletne noči!

Učenci so ta haiku dopolnili z naslednjimi besedami:

luno, spet, ta les, tja, poglej, podrobneje, utrinek, zvezdo, utrinek, voz, nebo, kresničko, utrinek, ptičico.

Tri zloge imajo samo *utrinek, kresničko in ptičico*. Za *utrinek* so se odločili trije sodelujoči.

5.4.1 DRUGI HAIKU

Tokrat je bilo potrebno dopolniti prva dva zloga.

_____ so zlati
gumbi na nočni srajci.
Lahko noč, nebo.

Učenci so ta haiku dopolnili z naslednjimi besedami:

žarki, nad nami, to, gori, lepi, svetleči, svetla, kamni, zvezde, žarki, zvezde, zvezde, zvezde, zvezde.

Naloga je bila tokrat lažja, saj je večina zapisala dvozložne besede, kar pet pa se jih je odločilo za *zvezde*, ki tudi najbolj smiselno dopolnjujejo ta haiku.

5.4.2 TRETJI HAIKU

Naloga je bila sedaj še težja, saj je bilo potrebno dopolniti zadnje zloge v vsakem verzu, in sicer v vsakem tri.

Sonce _____
za vogalom _____.
Jutri _____.

Učenci so ta haiku dopolnili z naslednjimi besedami:

sveti naj, danes, in za vedno; sveti, danes, in za vedno; se sveti, se sveti, je nov dan; toplo, sije, pride; vzhaja, zarja, vstaja; se sveti, se sveti, je nov dan; je, jutri, bo; sveti, se skriva, zjutraj; danes, sedi, zaspi; žareče, je, bo; sije, zaide, vzide; nič, sveti, konec bo sveta; vzhaja, danes, spet; svetlo, skriva, bleščeče.

Bolj, kot številu zlogov, so se pisci posvečali pomenu besed. Namesto treh so zapisali večinoma samo dva zloga, ki asociirata na sonce (sveti, sije, zarja, vzhaja ...).

Najbolj ustrezajo besede *žareče, bleščeče, se sveti, je nov dan ...*

5.4.3 ČETRTE HAIKU

Določeni so bili samo prvi trije zlogi prvega verza, vse ostalo je bilo prepuščeno avtorjem.

Megleno _____

_____.

Nastali so naslednji haikui:

Megleno jutro
tako nov dan
noč pregnana.

Megleno nebo

nad meglениkom
poglej spet meglo.

Megleno jutro
vprašajte
kako do nje.

Megleno je
ozračje in
vzdušje je sračje.

Megleno ti
poje zarja
za slovo.

Megleno nebo
bo jutri čudovito
srce se veseli.

Megleno jutro
Kmalu k nam bo prišlo
Veter bo pihal.

Megleno jutro
mrzel dan
tiha noč.

Megleno nebo
za oblaki
se skriva sonce.

Megleno jutro
skozi okno pogledam
nič se ne vidi.

Megleno je
zunaj
spet.

Večina je nadaljevala prvi verz z jutro in nebo, kar je nekako logično, saj je potrebno nadaljevati s samostalnikom srednjega spola, ki ima dva zloga.

5.4.4 PETI HAIKU

Na koncu smo prosile učence, da napišejo še svoj haiku. Posvetili bi ga naj enem od letnih časov.

Nastali so naslednji haikuji:

Zima je lepa,
Pomlad je lepša
Poletje najlepše.

Zunaj je zima,
Zunaj sneži in piha.
Notri je toplo.

Trata ozelenela,
Cvetlica razcvetela,
V pomladnem jutru.

Pride zima,
Sonce ne vzhaja
Jaz pa tudi ne.

Zima je mrzla,
Zunaj sneži in piha.
Gremo se igrat.

Snega je veliko,
Smučamo ves čas,
Srce mi poje.

Spomladi zima je
Za nami. Sneg se
Topi, rožice razcvete.

Vse je že v cvetju,
Vse je že drhteče.

Lena je pomlad.

Pomlad, poletje,
Jesen, zima.
Vse se združi.

O sonce, kako
Lepo mi svetiš ti
To vse nas veseli.

Pomlad je prijetna,
Mrzla kot led.
A svetla kot sonce.

Večina je svoje haikuje posvetila zimi, kar je nekako tudi logično, saj so nastajali v januarju, ko je zunaj snežilo in je bilo precej hladno. Tudi pomlad je tista, ki nas navdihuje, najbolj pa je trenutno oddaljena jesen.

6. KAJ JE HAIGE OZIROMA HAIGA?

Haiku, dopolnjen s skico, kaligrafom, sliko ali fotografijo, imenujemo haige ali tudi haiga. Pojavljala se je že v času velikega mojstra Busona, danes pa pogosto spremlja haikuje na spletnih straneh.

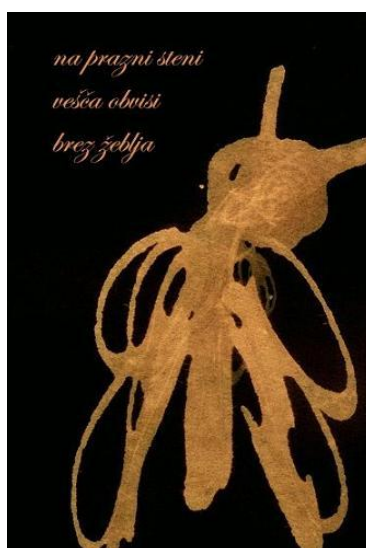
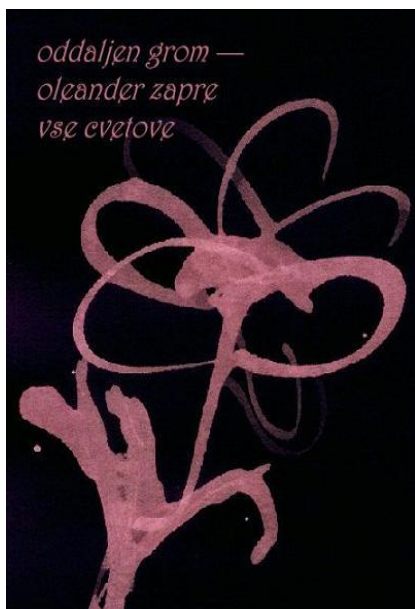


Slika 3: Haiga (Josa Buson, 1716 - 1784)



Slika 4: Haiga (Josa Buson, 1716 - 1784)

S spletne strani http://www.ednevnik.si/album.php?u=regrat&task=viewfolder&f_id=165
Smo izbrale haigeje, ki so nam bili še posebej všeč:





**Med tremi
čebela v šipku izbere
napol odprt cvet.**



**Rumeni pelod
šipka čebela spravi
v oranžna žepka.**

6.1. NAŠ HAIGE

Tudi same smo napisale svoj haige. Pri prvem smo najprej napisale haiku in nato dodale ilustracijo.



Pri tem haigeju je najprej nastala sličica in šele nato besedilo:



7. SKLEP

Namen naše naloge je bil tudi ta, da svojim sošolcem predstavimo pesniško obliko haiku, saj je v osnovnošolskih berilih ni. Zdi se nam, da je ta oblika lahko tako zelo izrazna, da bi ji lahko posvetili nekaj prostora tudi pri rednem šolskem programu književnosti in ne samo pri literarnem klubu. Sošolci, ki so na našo spodbudo pisali haikuje, do sedaj za njih še niso niti slišali, vsak je namreč vprašal:«Kaj je to?» Prepričane smo, da je nekaterim postal celo všeč in bodo morda še kdaj napisali kakšnega.

8. VIRI IN LITERATURA:

- 1 Mart Ogen, Mala antologija japonske lirike, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975.
- 2 http://www.ednevnik.si/entry.php?w=regrat&e_id=26639, 12.02.2013.
- 3 http://www.ednevnik.si/album.php?u=regrat&task=viewfolder&f_id=165, 12.02.2013.
- 4 Jure Detela: Haiku, Društvo apokalipsa, Ljubljana, 2004.
- 5 Antonija Senica, Majda Senica Vujanovič: Po rži diši, Grafiti studio, Maribor, 2003.
- 6 Antologija Ribnik tišine: Haiku, Društvo apokalipsa, Ljubljana, 2005.
- 7 Mart Ogen: Japonske lirike, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975.
- 8 Josip Osti: Jutranjice, večernice; Mladinska knjiga, Ljubljana, 2009.
- 9 Tatjana Pregl Kobe: Porcelanaste sanje, Mondena, Grosuplje, 2007.
- 10 Boris A. Novak: Oblike oblakov, Rokus, Ljubljana, 2001-
- 11 http://www.pesem.si/a/objava/prikaz/40081/o_haiku_poeziji#.URqvGGfhf1E, 4.1.2013.

9. PRILOGA

Vzhodnjaške pesniške oblike - haiku

Smo učenke 9.c razreda. V okviru projekta Mladi za napredek Maribora raziskujemo na področju književnosti pesniško obliko **haiku**.

To je trivrstični verz, ki govori pretežno o naravi in o človeku v njej. Izvor te poezije je na Japonskem. Klasični haiku naj bi bil napisan v največ 17 zlogih (5/7/5), sodobni haiku pa od tega odstopa.

Prosimo te, da dopolniš naslednje haikuje:

Poglej _____
ta mali leteči kres
poletne noči!

_____ so zlati
gumbi na nočni srajci.
Lahko noč, nebo.

Sonce _____
za vogalom _____.
Jutri _____.

Megleno _____

_____.

Prosimo te, da napišeš svoj haiku. Posvetiš ga lahko enemu od letnih časov.



Zahvaljujemo se ti za sodelovanje!